

tet som i politiken. "Människan uppvisar alltfler likheter med de vita möss som betytt så mycket för mänsklighetens framsteg i vetenskapens laboratorier. Likt möss, ser vi varandra, jagande i gångarna efter ostbitar som lagts ut av experimentets kontrollör. Likt den senare litrar överheten mer på sina medmänniskors reflexer än reflektioner". Men det är inte bara hos överheten denna inställning vunnit gehör, utan även hos arbetarrörelsen. "Av fackets traditionella rikhaltiga argument om förnuft, rättvisa, medkänsla eller hot och protester, kvarstår ett tjänstemannamässigt utbyte av paragrafer".

Författarna står dock inte pessimistiska inför detta problem, utan försöker visa vägen till ett annat, mänskligare synsätt. Boken belyser problemet ur olika synvinklar och visar på alternativ. Idealet för forskarna är en demokratisk dialog där alla berörda parter deltar. På så vis kommer såväl teoretisk kunskap som praktisk erfarenhet till nytta vid planeringen. Pelle Ehn visar, med utgångspunkt i Marx, Heidegger, Wittgenstein och med ett nordiskt forskningsprojekt om facklig utveckling av och utbildning i datateknik och arbetsorganisation (UTOPIA) som plattform, att en syn på datorerna som verktyg, skulle kunna ha positiva möjligheter. Detta perspektiv skulle utgå ifrån den yrkesskicklighet och de kunskaper som finns på arbetsplatsen, i detta fall hos grafiker. Datoriseringen skulle då kunna utveckla arbetarnas yrkesskicklighet och få till stånd en förbättring av produkterna. Ehn anser att den tysta kunskapen har en stor betydelse för yrkesskickligheten och att denna

kunskap inte direkt kan överföras till en dator. För att datorerna skulle kunna förbättra produkterna och inte försämra dem, skulle det krävas såväl ett yrkesperspektiv som en dialog mellan datorexpert och yrkesarbetare inom branschen.

I bokens övriga bidrag exemplifieras vikten av den tysta kunskapen och dialogens betydelse bl a inom vårdsektorn. von Otter betonar speciellt vikten av att dialogen är icke-auktoritär: "Det finns belägg för att auktoritära organisationer inte bara präglar relationerna vertikalt utan även mellan arbetskamrater och till patienter." Den rationalitet som teknokrater och byråkrater står för och som huvudsakligen styrt datoriseringen är endast en rationalitet på kort sikt, om ens det.

Slutsatsen som bokens författare drar, är att alla parter skulle vinna på en demokratisk, icke-auktoritär dialog, där de olika viljorna och kunskapstyperna skulle utvecklas i mötet med varandra.

Tom Karlsson

Anders Östnäs
SOCIALTJÄNSTEN OCH
UNGA LAGÖVERTRÄDARE
Lund: Meddelanden från
Socialhögskolan 1987:6

En sorts enighet om att den sociala ungdomsvården inte klarar sina brottsförebyggande uppgifter är på väg att växa fram. Det började i samband med Socialtjänstens ikraftträdande och hävdandet att domstolarna inte tror på Socialtjänsten. Den hotande följden av detta var att fler ungdomar skulle förpassas till kriminalvården, där de

får skyddstillsyn eller förpassas i fängelse. Snart därefter tematiserades samma sak beträffande ungdomar och narkotikadebuter, d.v.s. de sociala myndigheternas åtgärder framställdes som kraftlösa och otillräckliga. I det senaste ledet har en koppling gjorts till det angivet uppblommande tonårsvåldet och möjliga åtgärder mot detta.

Från såväl Lunds som Stockholms horisont verkar det emellertid som förhållandena i Skåne är särskilt intressanta. Hur det nu än förhåller sig med den saken så beviljades sociologen Anders Östnäs medel för en studie av de allmänna domstolarnas val av påföljd för brott – efter socialtjänstreformen – begångna av unga lagöverträdare. En studie som bl.a. skulle ge en bild av utvecklingen genom statistik över domar mot unga lagöverträdare vid Lunds och Malmös tingsrätter åren före och efter socialtjänstens införande. Långt om länge har detta projekt avgett en delrapport. Eftersom anslaget är förbrukat är det samtidigt egentligen en slutrapport som har ingivits. Det finns skäl att ta upp denna rapport till närgranskning.

Aven vid Rättssociologiska institutionen i Lund bedrivs forskning om effekter av åtgärder mot unga lagöverträdare och om åtgärdssystemets utveckling. Det har över åren också författats uppsatser i området av grundstudenter. Med stor förvåning tog jag därför del av några av mina elevers arbete, av Östnäs utnämnt till *rapport* och *60-poängsuppsats*. Förvåningen hade två källor. Östnäs är för det första studierektor vid en Högskola och borde ha en grundläggande kunskap om vad elever vid samhällsveten-

skaplig fakultet vanligen uträttar på tre-betygsnivå. De skriver ett *självständigt arbete*. För det andra hade jag haft tillfälle att utförligt diskutera uppsatsen med Östnäs och därvid presenterat den som det den var: ett arbete på nivån 1-20 poäng, som i väsentliga hänseenden är lättviktigt.

Det var i och för sig inget *tunt* arbete som mina elever presterade. Det överskred med bred marginal det rekommenderade sidantalet för en uppsats på den aktuella nivån. När sociologen Anders Östnäs fick tag i grundkursuppsatsen, *Dömd till kriminalitet*, tog han fram stora saxen. Den redovisas således närmast okommenterad. Grafiskt sker det dessutom på ett sätt som innebär en klar försämring jämfört med originalet. Tabeller har efter urklipp förminskats till ett format där läsbarheten är mycket låg. Östnäs har dessutom tatt sig för att kladda dit kompletteringar för hand. Ett liknande öde drabbar en annan, till rapport utnämnd, uppsats. Det är ett elevarbete vid Socialhögskolan i Lund, *Barn i kriminalvården*.

Mer än 20 procent av den rapport Östnäs avgivit består av direkta utdrag ur uppsatserna. Östnäs har dock inte nöjt sig med att låta saxen gå i elevarbeten; ur en BRÅ-rapport har Östnäs rivit närmare sex sidor rakt av. En-14 årig ungdomsbrottslings 'bekännelse' överräcks beledsagad av en försäkran: "speglar i övrigt väl våra erfarenheter". Men var det en antologi Östnäs fick medel till? Svaret på den frågan är rimligen ett nej.

I inledningen får vi veta vad som ursprungligen planerats; statistikinsamling och intervjuer. Vad är då gjort av detta? *En* intervju. Mer än

tio procent av rapporten åtgår för att redovisa den. Östnäs har ersatt planerade intervjuer med en enkätstudie med *kvalitativt* inriktade frågeställningar. Östnäs redovisar ett bortfall på mer än 60%. Östnäs låter sig dock på intet vis avskräckas.

Han deklarerar att "det skulle föra för långt att alltför mycket fördjupa sig i bortfallsproblematiken". Jag misstänker att Östnäs inte vet vad *bortfall* är. Då menar jag bortfall som *statistiskt begrepp*, inte som något man tappat bort eller inte fått tag i i största allmänhet.

Östnäs har distribuerat sin enkät till de "vi bedömde hade kunskap och erfarenhet av våra frågor". Det ligger efter en genomläsning av rapporten nära till hands att översätta detta till *ett godtyckligt antal personer som föll honom i smaken*. Hela tillvägagångssättet vid enkätens distribution ger ett oengagerat intryck. Enkäter har lämnats till andra att distribuera vidare. Byråföreståndare har fått 20 enkäter (två var) att fördela "bland socialsekreterare med insikter i våra frågor".

Östnäs tar sig emellertid runt allt detta med en originell etikett. Han kallar sin undersökning *explorativ och inte av konventionell natur*. Den skall "ge uttryck för tendenser utifrån kvalitativt utformade frågeställningar". Med ett, som det verkar, suveränt förakt för sociologisk metodologi försvarar Östnäs sitt misslyckande att följa projektplanen och sin undermåliga ersättningsundersökning.

Socialhögskolan i Lund har gett ut Östnäs rapport *Socialtjänsten och unga lagöverträdare* i sin meddelandeserie (1987:6). Östnäs är att gratulera till att ha fått den publicer-

ad. Det ger samtidigt anledning till oro för vad det skall bli av ämnet Socialt arbete. Om Östnäs' arbete får sätta standarden är det inte bara i Stockholm som det finns anledning att ha temadagar om socialhögskoleutbildningen.

Det är fortfarande en angelägen forskningsuppgift att granska vilket öde de unga lagöverträdarna går till mötes efter att de *åtgärdats* och om konflikten mellan dessa ungdomars beteende och samhällets krav och önskan om laglydnad kan lösas med humanare medel.

Sven-Erik Olsson

Litteratur

- Ds S 1984:15 *Socialtjänstens insatser för ungdomar – Vissa frågor i samband med missbruk och kriminalitet*
- Colleen/Olsson/Osbeck/Petersson *Barn i kriminalvården?* Stencil. Uppsats i Socialrätt SL 152 Socialhögskolan (1983)
- Arne Dalteg *De omöjligas möjlighet – situationen för elever på hem för särskild tillsyn (f.d. ungdomsvårdsskola)* Lövsta Skolhem (Arlöv 1983)
- Ed/Ingfeldt/Lindell-Frantz *Dömd till kriminalitet* Stencil. Uppsats i Rättssociologi RA 001. Rättssociologiska Institutionen (1984)
- Föreskriftens comeback – soppa på en spik* SSR-tidningen 38•1986
- Antoinette Hetzler *Rättsens roll i socialpolitiken* (Liber 1984)
- Owe Larsson *Samhällets olycksbarn – Om vård i hem med särskild tillsyn* BRÅ Utredningsenheten (Stockholm 1986)
- Sten Levander *Brev till Statsrådet Gertrud Sigurdsen, Socialdepartementet 12 sept 1983* Stencil. Lövsta Skolhem (1983)
- Sven-Erik Olsson *Minskad tilltro till SoL dömer unga till fängelse* SSR-tidningen 3•1985
- Ulla Petersson *LVM – En uppföljningsundersökning* Socialtjänstprojektet Rapport Nr. 3/Rapport i socialt arbete 12 1984
- Jerzy Sarnecki *Ungdomsbrottslighet* Liber Publica (Uddevalla 1981)
- Anders Östnäs *Socialtjänsten och unga lagöverträdare* Meddelanden från Socialhögskolan 1987:6
- Anders Östnäs *Mycket skiftande inställning till socialtjänsten och unga lagöverträdare* Social Forskning Nr 2 1987 Årg. 2

Nordiskt kriminalistmöte

År 1989 är det Svenska kriminalistföreningens tur att vara värd för det nordiska kriminalistmötet, det tionde i ordningen. Evenemanget äger rum den 12-14 juni i Stockholm i riksdagshuset. De diskussionsämnen som kommer att behandlas är:

Plenarämnerna

Fängelsets plats i den moderna kriminalpolitiken - står fängelsestraffet inför en renässans? (Referenter: Överdirektör *K J Lång*, Finland, Avdelningschef *Thorsteinn A Jönsson*, Island, Justitierådet *Bo Svensson*, Sverige)

De mänskliga rättigheternas betydelse för straffprocessen och straffverkställigheten. (Referenter: Førsteamanuensis *Jan Helgesen*, Norge, Professor *Lars Nordskov Nielsen*, Danmark)

Sektionsämnerna

Straffrättsliga reaktioner för psykiskt störda lagöverträdare. (Referent: Landsdommer *Holger Kallehauge*, Danmark, Korreferent: Professor *Raimo Lahti*, Finland)

Brott mot yttre miljön. (Referent: Riksadvokat *Georg Fr Rieber-Mohn*, Norge, Lektor *Ellen Margerethe Basse*, Danmark)

Behandlingen av anhållna och häktade - ändamål, innehåll och verkningar. (Referent: *Klaus Helminen*, Finland, Korreferent: Ass riksadvokat *Tor Aksel Busch*, Norge)

En effektivisering av straffprocessen i enklare brottmål. Jourdomstolar - åklagare och polis som domare - försvarets ställning. (Referent: Justitierådet *Inger Nyström*, Sverige, Korreferent: Professor *Jonatan Thormundson*, Island)

Kriminalvård eller socialvård för unga lagöverträdare - reaktionsmöjligheter och rättssäkerhetsgarantier. (Referent: Overlege *Helge Waal*, Norge, Konferent: Departementsråd *Christina Kärvinge*, Sverige)

Kriminologi och kriminalpolitik. (Referent: Docent *Leif G W Persson*, Sverige, Direktör *Patrik Törnudd*, Finland, Professor *Knud Waaben*, Danmark)

Mötet avslutas med en festbankett på Operaterassen. Deltagaravgiften blir 900 kr, 300 kr för ledsagare och 200 kr för studerande.

Anmälningstiden utgår den 31 mars 1989.

Anmälningsblanketter kan rekvireras från föreningens sekreterare Nils Rekke, Justitiedepartementet, 103 33 Stockholm, Tel 08 - 763 46 25.